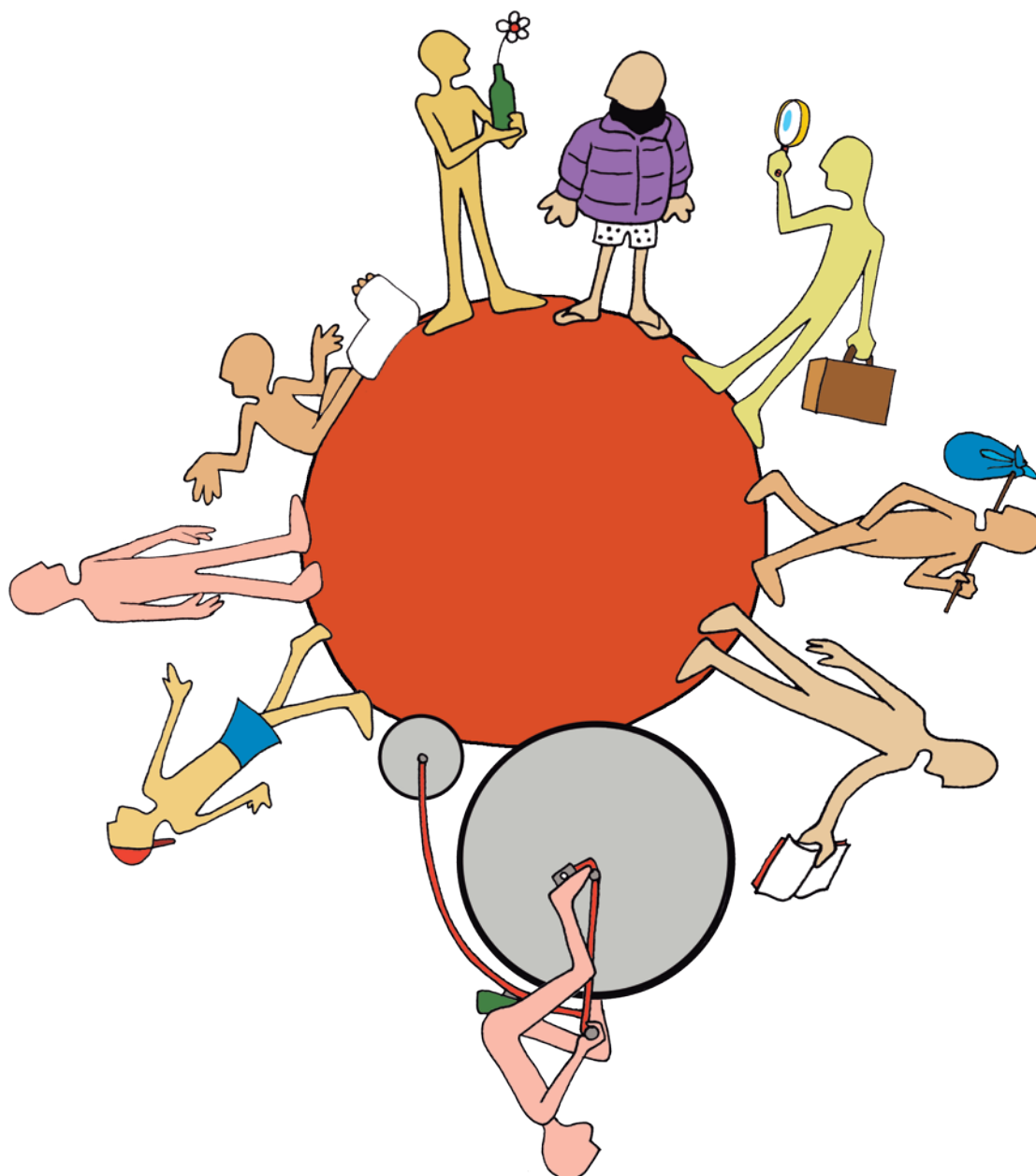

UN MÓN DIVERS

Guia intercultural

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA
BARCELONATECH

Servei de Llengües i Terminologia

PROJECTE

Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya

COORDINACIÓ DE LA GUIA

Jordi Pujol

REDACCIÓ

Guillem Vidal

GRAFISME

Esteva&Estêvão

Aquest projecte ha rebut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

Barcelona, juliol de 2016

ÍNDEX

PRESENTACIÓ..... 4

COMUNICAR-SE

El cos no enganya.....	5
Begudes i sobretaula.....	5
Parlar poc o parlar massa.....	5
Presentar-se.....	6
Espai personal.....	6

RELACIONS PERSONALS

La importància de la família.....	7
Anticonceptius.....	7
Lligar a l'estranger.....	7
Amics per sempre?.....	8
Dir que no.....	8

GASTRONOMIA

Deixar propina.....	9
Menjar insectes.....	9
Horaris i àpats.....	9
Costums a taula.....	10
El convit.....	10

TRANSPORT

Sobre dues rodes.....	11
Taxis aquàtics.....	11
Carnet de conduir.....	11
La llei de la carretera.....	12
Tarifes i bitllets combinats.....	12

ESTUDIS

Sous d'estudiant.....	13
Any sabàtic.....	13
Mestre o professor.....	13
Tràmits burocràtics.....	14
Sistemes d'avaluació.....	14

INDEPENDITZAR-SE

Ajuts a l'emancipació.....	15
La primera feina.....	15
Treball infantil.....	15
Work work work.....	16
La figura del becari.....	16

ME'N VAIG DE FESTA

L'alcohol.....	17
Calendaris del món.....	17
Després de la festa.....	17
Comportaments grupals.....	18
Nivells de soroll.....	18

IDIOMES

Escriptura.....	19
False friends.....	19
Parlants multilingües.....	19
Una llengua, una visió del món.....	20
Topònims.....	20

CULTURA

Versió original subtitulada.....	21
El valor social de la música.....	21
Descàrregues il·legals.....	21
El valor cultural de la puntualitat.....	22
Vida al parc.....	22

VIATJAR

Vides diferents.....	23
Low cost.....	23
Formes alternatives d'allotjament.....	23
Marcats pel clima.....	24
Fer fotos.....	24

VIDA SOCIAL

Tribus urbanes.....	25
Roba reciclada.....	25
Totes les formes de l'amor.....	25
Arreglar-se molt o poc.....	26
Fer cua.....	26

PRESENTACIÓ

Un món divers és una guia d'interculturalitat adreçada a la comunitat universitària en general i, especialment, a aquelles persones que tenen previst fer una estada d'estudi o treball a l'estranger o que es troben diàriament en contacte amb persones d'altres llocs del món, ja sigui als nostres campus o ja sigui a l'exterior.

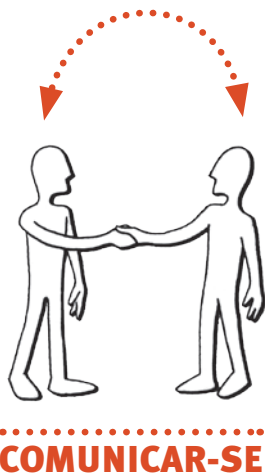
Conté 55 peces* –de lectura ràpida i enfocament pràctic– que conviden a fer-nos reflexionar sobre les similituds i les diferències entre cultures i països a l'hora de viure i organitzar-se: les relacions entre mestre i professor, els calendaris del món, els costums a taula, el fet d'arreglar-se molt o poc, el valor de la puntualitat, els nivells de soroll, les formes alternatives d'allotjament, l'escriptura o els sous d'estudiant entre altres qüestions.

L'objectiu de la guia és proporcionar als lectors eines de gestió de la diversitat cultural. I és que el procés d'internacionalització que estem vivint no només requereix que tinguem una bona competència en idiomes. També ens demana que sapiguem comunicar-nos en contextos culturals canviants i diversos.

En altres paraules: el que aquí es fa d'una determinada manera pot ser que en una altre lloc es faci d'una manera semblant o diferent. Dos exemples que podeu trobar llegint aquestes pàgines: a Bulgària assentir amb el cap significa “no” i moure'l d'un costat a l'altre significa “sí”; a Tailàndia, per fer cua, n'hi ha prou deixant-hi les sabates.

Esteu preparats per iniciar aquest viatge per la interculturalitat? Si aquesta guia contribueix a examplar la visió que teniu del planeta i hi trobeu informació útil per relacionar-vos eficaçment amb persones d'altres cultures i països, ja ens donem per satisfets.

* Una part de les peces reproduïdes en aquesta guia pertanyen als recursos **Guia de suport a l'intercanvi lingüístic** i **Mou-te**, elaborats pels serveis lingüístics universitaris.

El cos no enganya

Es diu que jugar amb els cabells denota manca de confiança en un mateix, i tocar-se lleugerament el nas, estar mentint. “Els ulls són el reflex de l'ànima”, assegura la saviesa popular. La importància del llenguatge corporal fa que els bons oradors siguin plenament conscients que, en molts casos, la manera com es diuen les coses és molt més important que les coses que es diuen. A més de tenir clara l'existència d'estudis que asseguren que, en una comunicació entre dues persones, el 70 % de la informació la transmet el cos, és bo ser conscient en cas de marxar de viatge que, a Turquia, el signe d'aprovació amb el dit polze s'empra per referir-se al cul; que, en molts països àrabs, acariciar-se el bigoti equival a llançar-se a una conquesta amorosa, i, que, a Bulgària o al nord de l'Índia, a diferència de quasi tots els llocs del món, assentir amb el cap significa “no” i moure'l d'un costat a l'altre significa “sí”.

Begudes i sobretaula

Segons l'assagista George Steiner, els cafès són un dels grans definidors de la identitat europea. Kierkegaard meditava en els de Copenhaguen; Danton i Robespierre conspiraven en el Procope de París; Freud, Robert Musil o Karl Kraus van convertir tres grans cafès de la Viena d'entreguerres en l'àgora perfecta on debatre del que fos. Dibuixa un mapa de cafès, conclou Steiner, i obtindràs “la noció d'Europa”. A Anglaterra, d'altra banda, tant en la primera com en la segona guerres mundials, protegir els estocs de te de les bombes alemanyes era una prioritat del govern, conscient que per mantenir ben alta la moral del poble calia tenir-ne garantit el proveïment. En un altre país on el te és també la beguda nacional des de fa més d'un mil·lenni, la Xina, hi ha una dita que assegura que n'hi ha prou d'asseure's un minut en una casa de tes per conèixer tot el que passa sota el sol. Poques coses, doncs, expliquen millor que les begudes de sobretaula el perquè, uns i altres, som com som.

Parlar poc o parlar massa

La comunicació verbal no està únicament determinada pels entrellats lingüístics, sinó que els aspectes culturals hi juguen també un paper més que significatiu. Conscients dels perills que comporta tota generalització assenyalarem, per exemple, que els italians o espanyols més xerraires poden ser demolidors a l'hora de deixar-te el cap com un timbal, però que –en canvi– per a japonesos i xinesos el silenci en una conversa és senyal de respecte. Ara bé: hi ha països on el silenci en un ascensor pot arribar a nivells màxims d'incomoditat i nerviosisme. Sovint, però, no és tan important *quantes* coses diem sinó *què* diem. És en aquest sentit que, si en països llatins no és massa complicat trobar autèntics desconeguts que t'expliquin la vida, a l'Àsia mostrar obertament les emocions és signe

de mala educació. I si bé un nord-americà probablement t'explicarà coses de la feina per trencar el gel, un rus considerarà que no n'has de fer res, del seu món laboral. Una llista de diferències tan interminables com al capdavant, i no obstant tot plegat, enriquidores.

Presentar-se

A tot arreu ens saludem, però... com? Si bé fer-se petons és una manera força estesa, la *quantitat* varia segons on estiguis. A Catalunya, un a cada galta. A França, tres i començant sempre per la dreta (tot i que a la Normandia se n'acostumen a fer quatre i, en alguns pobles del nord, cinc). En cap cas, però, amb tanta efusivitat com els russos, que tot i reservar els petons per als àmbits més íntims, sovint es donen la benvinguda amb salutacions tan apassionades com aquell petó a la boca que va donar la volta al món l'any 1979 entre Brejnev, president de l'URSS, i Honecker, líder de l'Alemanya comunista. Una salutació, ara bé, francament freda si la comparem amb la manera com es diuen hola els esquimals (refregant-se el nas) o en una tribu del nord de Malawi: un sacseig mutu de genitals. Més distants, sens dubte, es manifesten al Japó (una reverència més o menys accentuada segons el grau de respecte) o l'Índia (on s'ajunten les mans a l'alçada del pit i s'exclama *namasté*). Davant els dubtes: un simple somriure, gest universal.

Espai personal

L'antropòleg Edward Twitchell Hall, l'any 1963, va establir quatre tipus de distàncies per definir l'espai interpersonal que mantenim cadascun de nosaltres en relació amb la resta quan parlem, tot advertint que el trencament d'allò que es defineix com la nostra "bombolla personal" pot generar conflictes. L'edat, el grau d'intimitat, el motiu de la trobada, la personalitat i –una vegada més– la cultura condicionen aquests espais. Si bé en la majoria de països mediterranis, africans, àrabs i llatinoamericans es tendeix a un major contacte físic i a la violació constant dels 46 centímetres que formen la distància "acceptable" d'una conversa, cultures com l'anglosaxona o l'asiàtica reclamen més espai "vital" i senten un major grau d'intimidació quan algú se'ls acosta massa. El cas més extrem: la cultura japonesa, en la qual una encaixada de mans massa calorosa o un contacte visual directe poden ser considerats de mala educació, si no, directament, ofensius.

RELACIONS PERSONALS

La importància de la família

La família, ara més que mai, constitueix el primer nucli de solidaritat per esmorteir els efectes dramàtics de l'atur, les malalties o l'accés a l'habitatge. De maneres, però, d'entendre què ha de ser una família n'hi ha tantes... com famílies, incloses les que, no fa pas tants anys, eren inimaginables, com les monoparentals o homoparentals. Ara bé, és habitual que en el món anglosaxó, on als fills se'ls educa de ben petits a ser independents, les famílies es reuneixin només per Nadal i, en el cas dels EUA, el Dia d'Acció de Gràcies. En els països mediterranis, on les famílies se solen petonejar amb més passió que en altres cultures, és comú que els fills visquin amb els pares fins a edats que al nord d'Europa serien impensables. Al Japó, on una disminució de la pressió per casar-se ha fet que cada cop hi hagi més casos de fills acomodats a casa dels pares, l'estabilitat familiar és especialment elevada i, a l'Àfrica, la consideració de família pot comprendre un poble sencer.

Anticonceptius

Malgrat la llibertat sexual assolida per les dones occidentals durant la dècada dels 60 del segle passat, coincidint amb la normalització en l'ús de mètodes anticonceptius, més de 222 milions de dones a tot el món no poden decidir actualment per elles mateixes quants fills volen tenir o el moment en què desitgen ser mares. Tot i els esforços dels governs per garantir l'accés a la salut reproductiva, l'ús dels mètodes anticonceptius encara és desigual —la mitjana mundial se situa al voltant del 63 %— i difereix molt si es tracta de països desenvolupats o en vies de desenvolupament. A Occident és una pràctica del tot habitual (el percentatge noruec, el més alt, és del 88 %, i el català, com el de la resta de l'Estat, voreja el 75 %) però, en canvi, a l'Àfrica, l'ús continua sent escàs (el percentatge somali, el més baix, és de l'1 %).

Lligar a l'estranger

Trobar parella a l'estranger: heus aquí l'esperança dels qui es pensen que si no troben l'amor de la seva vida és perquè no estan en el lloc idoni. Cada país té la seva cultura i, malgrat la universalitat de l'art de la seducció, les millors tècniques de coqueteig d'un país poden ser paper mullat en un altre. No obstant això, no són pocs els que es llancen a l'aventura de lligar en *terreny desconegut* i en tornen victoriosos, com ho demostren les flamants conclusions d'un estudi de la Comissió Europea: un de cada quatre estudiants Erasmus que fan l'estada en una universitat estrangera acaben trobant parella (un percentatge més gran, un de cada tres, s'embolica amb un company de classe), i des del 1987 han nascut aproximadament un milió d'infants fills de parelles Erasmus (o *Orgasmus*, com es qualifica el programa sarcàsticament). Si bé no hi ha unanimitat en els països on lligar és més fàcil,

sí que és imprescindible tenir en compte que en països com el Iemen o Aràbia Saudita fer-ho pot arribar a ser penat amb la mort.

Amics per sempre?

Definida per Aristòtil, el primer a teoritzar-la, com “la cosa més necessària de la vida”, l'amistat –un concepte redimensionat pel vocabulari de les noves xarxes socials– pot tenir, segons les cultures, un munt de matisos diferents. A Rússia, tal com han posat en relleu els seus grans clàssics literaris, forma una part fonamental dels valors d'una persona. A Alemanya, on la lleialtat és molt més que una paraula, d'amics se'n tenen més aviat pocs, però, en canvi, acostumen a durar tota la vida. Tot el contrari que als Estats Units, on acabar perdent el contacte amb amics amb qui, al principi, s'hi tenia una confiança extrema, sol ser el pa de cada dia. I sí, precisament als EUA, el concepte de *best friends* pot incloure dotzenes d'amistats, la consideració de “millor amic” a l'Àsia oriental figura entre els més elevats dels privilegis. Sigui en la forma que sigui, els efectes d'una bona relació amistosa són de gran utilitat, segons defensen alguns estudis, per reduir la tensió arterial, les afeccions cardíques i el colesterol.

Dir que no

Com sabrà a la perfecció qualsevol petit expert en el món dels negocis, la manera d'expressar una negativa pot arribar a ser tot un art. Totes les cultures sense excepció diem que no, encara que les formes per fer-ho són diverses i, sovint, enrevessades. Mostrar-se obertament en desacord en segons quines cultures orientals, per exemple, és tot un tabú. I, per dir que no, entren en joc un munt d'eufemismes molt útils per mantenir un clima d'harmonia però que, en canvi, poden fer posar els pèls de punta a un nord-americà acostumat a que se li diguin les coses pel seu nom. Dir les coses clares, per a un alemany, un català o un francès (en aquest cas, sobretot, de forma pulcra i educada), d'altra banda, és signe d'honestedat. Però en altres cultures, moltes de les quals són asiàtiques, en què rebutjar l'opinió de l'altre equival directament a rebutjar l'altre, cal tenir present que un “sí” a vegades vol dir únicament “ho comprenc” i afirmar que és “difícil” és la manera més estesa i popular de dir que “no”.

..... GASTRONOMIA

Deixar propina

Deixar o no deixar propina. I, en cas de deixar-ne, quina quantitat perquè la butxaca no se'n ressenti o el cambrer no ens miri malhumorat. Heus aquí un dels dubtes inevitables que sorgeixen quan algú va de viatge. De respostes n'hi ha tantes com països. Al Japó n'hi ha prou de dir “*gochisosama deshita*” (‘gràcies per l’àpat’) per ser gentil. A Mèxic, on les propines són una part important dels salaris en el sector de l’hostaleria, deixar menys d’un 15-20 % del total és una descortesia. Als EUA, amb uns percentatges similars i on el *tipping* està fins i tot regulat per llei, la propina s’inclou sovint en el compte per tal de protegir-se de la ignorància o la garreperia. I a la major part d’Europa, la propina és només una mostra d’agraïment per un bon servei. Ara bé: sigui per culpa o no d’aquesta tradició, el cas és que espanyols, francesos i italians, quan es tracta de deixar propina, comparteixen els llocs més baixos del *top* mundial de la generositat.

Menjar insectes

L’hàbit de menjar insectes ha existit en algunes cultures des de fa milers d’anys i actualment són molts els països que consumeixen alguna —o moltes!— de les 1.000 espècies comestibles. La ingesta d’aquests animalons —tot i tenir un espai reservat en les millors botigues de menjar *delicatessen* de París i Londres— no deixa ser una raresa a Occident, però està més que estès a Àsia, Àfrica i l’Amèrica Llatina. D’exemples, n’hi ha a cabassos. A la Xina hi ha qui recomana acceptar gustosament escarabats amb salsa de soja o cucs amb gingebre. A Tailàndia, els mercats ofereixen una gran varietat de grills i cigales. A Mèxic, els cau la baba amb les llagostes (*chapulines*). A Àfrica cada any es cultiven quasi 10.000 milions d’erugues de papallona emperador (per menjar seques, fregides, cuinades o fumades). I, als cinemes de Colòmbia, més que les crispetes, triomfen les formigues rostides. En opinió dels experts, els insectes són rics en proteïnes, minerals i vitamines.

Horaris i àpats

Són pràcticament les tres de la tarda a Barcelona. Els restaurants treuen fum i centenars de comensals s’entaulen per a un tiberi que, en molts casos, s’allargarà fins a pràcticament les dues hores. Esperar, a la mateixa hora a França, que algú et serveixi un *menu du jour* o confiar, si ets a Anglaterra, que et lleparàs els dits amb el *dish of the day* és ser, definitivament, optimista de mena. Els horaris dels àpats a Catalunya, com a la resta de l’Estat espanyol, solen ser un xoc per a l’intrèpid viatger. En el país del “cafè, copa i puro” el dinar és —no s’admeten discussions— el gran àpat del dia. I no és estrany, tampoc, sopar passades les deu, franja en la qual les televisions emeten els programes de més audiència. Sempre, però, han existit aquests horaris tan desmanegats? Doncs no. La necessitat,

un cop finalitzada la Guerra Civil (1936-39), de tenir dues feines i, per tant, de dinar i sopar tard, és assenyalada sovint com la causa d'aquesta tan nostrada peculiaritat.

Costums a taula

La importància que les cultures li atribueixen al menjar es tradueix en els costums a taula. L'acte, tan remot, de reunir-se al voltant d'un plat requereix educació en països com França (on menjar ha estat sempre un assumpte d'elevada rellevància) i el Japó (on la forma amb la qual es presenta el plat en aquesta esfera coneguda com a *tatami* és tan important com el plat en si). Sigui al voltant d'una taula, com a Occident, damunt d'una catifa, costum àrab, o sobre terra ferma, la qual cosa fan a la Polinèsia, menjar en grup implica tenir assumits codis: deixar menjar al plat, que és signe de malbaratament (Alemanya); no demanar més formatge parmesà per a la pasta del que t'ha ofert l'amfitrió (Itàlia); no exigir un saler que no estigui a la taula per no *menysprear* el cuiner (Portugal); no començar mai a menjar fins que ho faci el més gran de la taula (Corea), o fer-ho sempre, en països àrabs, amb la mà dreta (l'esquerra és la de les feines "brutes"). A l'Índia i la Xina un bon rot en acabar és sinònim d'haver menjat a gust.

El convit

Diuen, a l'Índia, que els convidats són formes de Déu. Com en totes les cultures, però, cal tenir presents unes pautes de conducta –com sempre, no escrites– per no ser el diable en persona. I aquestes pautes, com passa sovint, poden ser antagòniques segons allà on et convidin. Si arribar tard a l'hora que se'ns ha dit, per exemple, és una veritable manca de respecte a Alemanya, ser puntual a Tanzània pot ser entès com un insult a l'amfitrió. I si, al Kazakhstan, que et serveixin mitja tasetta significa que et conviden amablement a marxar, a Mèxic ni estar mort de son ni tenir fills són excuses per aixecar-se de la taula. És, tanmateix, comú a tot arreu no presentar-se amb les mans buides (ni cas d'aquell "no cal que porteu res" tan català), no quedar-se massa temps a casa l'amfitrió i no ficar el nas entre els seus objectes de més valor. Quan toca desparar taula, finalment, és important tenir en compte que al Japó no està gaire ben vist fer-ho i que, al Magreb, no permetran de cap manera que llenceu el pa a les escombraries.

TRANSPORT

Sobre dues rodes

La congestió en els conglomerats urbans, l'impacte mediambiental dels automòbils i, més recentment, la crisi han estès l'ús dels vehicles de dues rodes a les metròpolis, proveïdes cada vegada més de carrils bici i, en el cas de ciutats com París, Barcelona, Sevilla, Viena o Estocolm, de serveis de lloguer de bicicletes públiques. En el centre i el nord d'Europa, on fa més mal temps però, en canvi, la consciència ecològica és més elevada, la bicicleta és omnipresent. A Amsterdam, capital mundial extraoficial de la bicicleta, el 40 % dels residents la utilitzen per als seus desplaçaments, doblant així el nombre d'usuaris de Beijing, un antic fortí de la bicicleta on, la democratització de l'automòbil, ha acabat passant factura als vehicles de propulsió humana. No obstant això, són molt poques les ciutats on l'ús de la bici no vagi en augment, si bé els 1.000 quilòmetres per habitant i any d'Holanda i Dinamarca queden molt lluny encara dels 200 d'Itàlia o els 30 de l'Estat espanyol.

Taxis aquàtics

Tot i que el cinema i la literatura han projectat Venècia com la part més cèlebre del món on moure's amb barca, el transport per aigua no és ni de bon tros exclusiu d'aquelles gòndoles tan romàntiques. A Beirut, per exemple, els taxis aquàtics constitueixen una alternativa al trànsit massificat a què cada dia s'enfronten milers de conductors. A Dubai serveixen per creuar el riu Creek i unir les dues parts en què es divideix la ciutat. A Nova York i París responen a necessitats turístiques (les vistes, des de l'aigua, als gratacels de Manhattan o la catedral de Notre Dame són un record per emmarcar) però, també, de mobilitat. Finalment, no cal dir que, en selves del Perú o el Brasil, les canoes són el mitjà de transport més utilitzat davant la impossibilitat de caminar o circular amb vehicle en una terra de vegetació abundant.

Carnet de conduir

Treure's el carnet de conduir sempre és un maldecap. Però aquest maldecap pot ser més o menys dolorós segons on et trobis. Les avaluacions a Alemanya tenen fama d'epopeia: prova teòrica amb 30 preguntes triades a l'atzar d'un total de més de 1.000 i examen pràctic amb almenys quatre hores de conducció per autopista. Inimaginable saber què en pensarien a Mèxic, on per combatre la *mordida* (antiga corruptela gràcies a la qual es premiava no pas qui tenia més habilitats amb el volant sinó la butxaca més amable) es van instaurar tres requisits d'allò més bàsics: dur el document d'identitat, l'última factura del telèfon i una taxa de 30 euros. Més fàcil, fins i tot, que en zones remotes dels Andes, on per treure's el permís n'hi ha prou a fer una volta per la plaça i pagar una generosa ronda

de *cachaça* a les autoritats. Sí que, en general, a tots els països l'edat mínima per conduir sol coincideix amb la majoria d'edat, tot i que Hollywood ja ens ha mostrat del dret i del revés que als Estats Units –on la llicència costa 27 euros, davant dels quasi 800 de Catalunya– els menors poden circular sempre que sigui en companyia d'un adult.

La llei de la carretera

Tot i que les regles més bàsiques de conducció són iguals a tot el món, agafar el cotxe en un país nord-europeu és una experiència radicalment diferent a fer-ho en un país asiàtic, on impera la llei del més fort i infringir la normativa... és la normativa. En països escandinaus, o als EUA (tot i la imatge que ha projectat Hollywood), el respecte per l'educació viària és màxim, però a l'Índia ja poden existir semàfors, que, per als conductors, l'únic *senyal de circulació* sagrat són les vaques, amb dret d'estarrufar-se allà on més els complagui. El clàxon –estrictament per a emergències als EUA– és l'element estrella en tot paisatge sonor d'una urbs asiàtica, però no únicament a Delhi o El Caire els agrada fer-lo sonar. Un exemple? Itàlia, on es toca la botzina tant per advertir de la imminència d'un control policial com per avançar. I si parlem d'avançar, indispensable mencionar els russos, per als quals fer-ho és un esport nacional i, un cotxe, com el cavall per a un soldat. Implantejable a Moscou, doncs, donar aquell copet inofensiu al cotxe del davant tan propi de ciutats com Barcelona a l'hora d'aparcar. L'enuig de ben segur serà monumental.

Tarifes i bitllets combinats

El preu del transport públic és un dels indicadors més clars per calibrar com n'és, de cara, una ciutat. I si Copenhagen, Londres i Estocolm són llocs on més val anar-hi previngut és sobretot perquè, amb el preu del bitllet senzill entre els 4 i els 5 euros, són les ciutats amb el metro més car del món. A la capital danesa, ara bé, les seves dues línies de metro funcionen les 24 hores els 7 dies de la setmana. A la ciutat del Big Ben –on moure's amb els famosos autobusos de dos pisos no és pas gaire més econòmic– és una temeritat endinsar-se al *tube* sense l'Oyster Card, una targeta de prepagament amb un màxim diari per pagar. I a Estocolm, com Moscou, les estacions almenys tenen atractius propis d'un museu. Més amables per a les butxaques són Kíev (on els 20 cèntims per trajecte són de ben segur la causa per la qual el 40 % de població agafa el metro a diari) i El Caire (on, tal com succeeix en altres ciutats superpoblades, existeixen vagons especials per a dones). Barcelona, com Madrid, es situa en la franja mitjana del rànquing tarifari mundial.

ESTUDIS

Sous d'estudiant

El repte que els estudiants universitaris ho siguin a temps complet, una de les obsessions del Pla Bolonya, és des de fa dècades una realitat en països del nord d'Europa, Gran Bretanya, Austràlia o el Japó, on els alumnes reben préstecs o ajudes de l'Estat perquè l'escassetat de recursos no els impedeixi continuar estudiant. Hi ha detractors d'aquest model que "professionalitza" l'estudiant i que fa entrar en conflicte l'estudiant que vol, alhora, estudiar i treballar, però es fa difícil trobar estudiants catalans o italians que no envegin la situació, per exemple, d'un col·lega danès, que rep cada mes de l'Estat un sou de 700 euros. Actualment, en tots els països de la Unió Europea existeixen sistemes de beques, préstecs i altres tipus d'ajuda a estudiants, tot i que les possibilitats d'obtenir-les van des del 100 % de Dinamarca a l'1 % de Grècia. En tots dos països, així com també a Àustria, Xipre, Finlàndia, Malta i Suècia, a més de Noruega, la matrícula universitària, però, és gratuïta.

Any sabàtic

Des de la dècada dels 70, és comú que els estudiants dels EUA, Austràlia i, sobretot, el Regne Unit s'agafin un any sabàtic de viatge havent acabat el *college* i abans de començar la universitat. Una aventura amb motxilla en un continent llunyà, una feina de cambrer en un lloc que ens permeti aprendre un idioma o contribuir en un projecte solidari ajudarà, segons insisteixen els experts, a saber fixar millor les fites i adquirir unes aptituds personals i professionals que el mercat laboral cada vegada té més en compte. Tot i que hi ha un munt d'estudis que assenyalen que, després d'un *gap year*, els resultats a la universitat són millors (alguns acadèmics han arribat a recomanar, fins i tot, l'obligatorietat d'agafar-se'l), l'any sabàtic continua amb l'escepticisme familiar —i també social— en països com Catalunya, tot i que cada vegada menys. En d'altres, com França i Itàlia, és una alternativa en auge.

Mestre o professor

Els cursos amb més bons alts resultats són aquells en què els estudiants confien en el docent i el respecten i cuiden perquè aquest confia en ells, els respecta i n'espera grans coses. La modulació d'aquesta confiança, tanmateix, dependrà de les tradicions culturals de cada país. Si a la Xina, com a fruit de la filosofia confuciana, el professor és algú tan venerat que fins i tot visita els alumnes a casa dels seus pares en cas que sigui necessari, a Europa tot just es comença a recomanar que, a les universitats, s'incentivi la figura del tutor, habitual en el món anglosaxó però amb un protagonisme menor, per exemple, a Catalunya. Al Japó, les *nomikai* (trobades disteses on, per moltes ximpleries que es diguin, l'endemà ningú retraurà res a ningú) imperen no únicament en el món empresarial, sinó també en l'universitari, fins al punt que estudiants i professors poden relacionar-se a classe amb distància i educació però després compartir plegats una nit de karaoke. Finalment, a Harvard, com

a Yale uns quants anys abans, es van vetar l'any 2015 les relacions “sexuals o romàntiques” entre professorat i alumnat per a aquelles relacions que sobrepassen els límits de la simple confiança.

Tràmits burocràtics

L'acudit d'un espia americà que intenta entregar-se a la seu del KGB i li és impossible perquè l'envien d'una oficina a l'altra ha estat explicat, fins i tot, pel president Putin en les més altes instàncies internacionals. Rússia, on la burocràcia és un mal crònic des dels temps del tsar, sempre ha tingut la fama de ser un lloc on per fer un tràmit pots tornar-te boig, però els murs del funcionariat ni de bon tros són exclusiva de Moscou. Astèrix, en una ferotge paròdia de la burocràcia francesa formulada pels seus creadors, Uderzo i Goscinny, poques vegades ha superat proves tan dures com la d'aconseguir, en una de les seves aventures, l'imprès A-38. I a Itàlia, Espanya o Catalunya, com es posa malauradament en relleu en les universitats, sovint no és fàcil entendre com cal actuar davant tantes contraindicacions. Finlàndia i Suècia, ara bé, tenen la fama de ser els països menys buròcrates i Estònia (*E-stonia*, com escriuen alguns amb ironia) ha implantat els últims anys, també a la universitat, un mecanisme pioner per fer un munt de gestions per Internet.

Sistemes d'avaluació

Diverses qüestions rondan constantment pel cap dels alumnes durant els seus anys de formació: Com avaluarà el professor els meus coneixements? Serà just? Valorarà que sàpiga raonar o, en canvi, val més que em posi a memoritzar? Els mètodes d'avaluació difereixen molt segons les universitats i reflecteixen, de fet, una manera concreta d'entendre l'educació. Als EUA, on no es té cap mania a fomentar la competitivitat, hi ha un nombre concret d'excel·lents (A), notables (B), aprovats (C), cinc *pelats* (D) i suspensos (E) que es reparteixen a cada alumne en relació directa amb els resultats dels altres, tot i que en centres com Harvard i Yale opten per dos únics veredictes –*pass* (aprovat) o *fail* (suspès)– amb l'objectiu de reduir la pressió de l'alumnat. A Alemanya, amb una escala del 0 al 18, les notes més altes rarament s'atorguen mai (tota una lliçó d'humilitat per a l'alumne). A Catalunya, com la resta de països de l'Espai Europeu d'Educació Superior, l'avaluació és continuada, tot i que, aquesta, no s'ha desplegat encara amb tot el seu potencial. I, al nord d'Europa, amb metodologies habitualment innovadores, imperen els exàmens orals i, cada cop més, l'autoavaluació.

INDEPENDITZAR-SE

Ajuts a l'emancipació

L'increment del temps dedicat a la formació i les dificultats d'accés al mercat laboral han provocat una ampliació de l'etapa juvenil a tot Europa occidental. En els països del sud d'Europa, l'edat mitjana d'emancipació se situa en els 24 anys en el cas dels nois i en els 22-23 en el de les noies, mentre que en els del centre i el nord, una noia difícilment s'està a casa dels pares quan en té més de 20 i, un noi, més de 22. La diferència entre zones s'explica, sobretot, per les polítiques laborals, d'habitatge i educatives que s'apliquen en cadascuna de les regions (a Holanda, Alemanya i Suècia l'habitatge social de lloguer és importantíssim; a Grècia i Portugal, en canvi, hi té un paper residual) però, també, per factors culturals. A Catalunya, com a Itàlia, en aquest sentit, molts joves abandonen la llar familiar per anar a viure en parella. A la resta d'Europa, en canvi, imperen altres formes de convivència, com ara compartir pis o les residències d'estudiants.

La primera feina

Trobar la primera feina, en un context de crisi, pot esdevenir un autèntic viacrucis. Si en generacions anteriors l'accés al món laboral solia arribar a través de les *feinetes* d'estiu o de les complicitats de tota una xarxa de familiars i amics, els joves d'avui es troben en un escenari hostil marcat per la inestabilitat. La pràctica desaparició de la figura de l'aprenent, sense que hagi estat substituïda per una figura més actual, així com la consideració de treballador a qui no cal pagar que moltes empreses tenen dels becaris, dificulten encara més l'accés a un món que els joves, angoixats, no veuen a l'abast. Alemanya, amb la voluntat de posar-hi remei, es va inventar els *minijobs*, feines de menys de 500 euros i no més de 15 hores mensuals que molts països europeus intenten exportar. Però el que per a uns veuen com un mecanisme adequat per trobar la primera feina per a altres és un instrument de foment de la precarietat. Sigui com sigui, la meitat dels joves de menys de 25 anys de Grècia o l'Estat espanyol estan desocupats i, per a la Unió Europea, l'atur juvenil es manté com una de les seves problemàtiques més candents.

Treball infantil

Segons la Declaració dels Drets dels Infants adoptada l'any 1959 per les Nacions Unides: "No es consentirà que l'infant treballi abans d'una edat adequada ni se li permetrà que es dediqui a una ocupació que pugui perjudicar la seva salut i educació". Més de mig segle després, encara hi ha 215 milions de nens als quals se'ls roba la infància, sobretot a Àfrica, Àsia i el Pacífic. Pobresa? És clar, però també consideracions de gènere, casta o religió que s'uneixen sovint a la convicció familiar que

treballar és bo per als infants, tal com es creia en el món modern fa poc més d'un segle. Les xifres disminueixen, però ho fan tan a poc a poc — només un 3 % en cinc anys — que molts es qüestionen quin profit en treu, del treball infantil, el poder econòmic internacional. Les previsions de l'Organització Internacional del Treball d'acabar amb les pitjors formes de treball infantil l'any 2016 són una fita que ja es dóna per perduda.

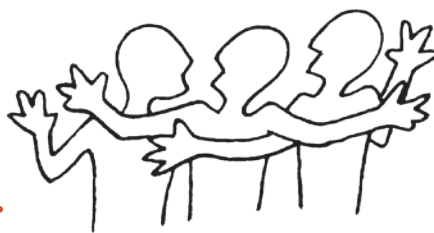
Work work work

Hi ha països que viuen per treballar i n'hi ha d'altres que treballen per viure. Realitats, de nou, que demanen fixar la mirada uns quants segles enrere per ser compreses. Si en països on el protestantisme es va estendre, treballar dur sol ser una manera de realitzar-se, en d'altres de tradició catòlica impera el punt de vista judeocristià per al qual treballar és un càstig. Siguin, però, quines siguin les seves causes, el cas és que als EUA —d'on va sortir una paraula, *workaholics*, per descriure als addictes a la feina— no agafar-se totes les vacances és per a molts signe de compromís i, al Japó —on una altra paraula pròpia, *karoshi*, serveix per definir els qui moren de tant treballar— la feina va profundament associada a valors com l'honor i l'orgull. En sentit contrari, i assumint la certa injustícia des tòpics, cal assenyalar que a Espanya, on es treballa més però es produeix menys que a Alemanya, incomplir les obligacions laborals amb les excuses més inimaginables és una activitat que disposa de grans professionals.

La figura del becari

Becaris: Mà d'obra barata o etapa indefugible en tot procés d'aprenentatge? La consideració que es té dels joves que, per mitjà d'una habitualment petita ajuda econòmica, accedeixen per primer cop al món laboral difereix molt segons el país. Als Estats Units, on els joves en pràctiques d'empreses del Silicon Valley com Google i Facebook poden arribar a cobrar 7.000 euros al mes, els becaris treballen al mateix nivell i se li exigeixen els mateixos resultats que a qualsevol altre treballador. Espanya i Catalunya, en canvi, on els becaris es queixen com en cap altre lloc d'Europa que ningú els ordena amb massa exactitud què han de fer, les retribucions no són suficients ni per cobrir els costos bàsics de la vida, tot al contrari de països nòrdics com Finlàndia i Dinamarca, on els becaris solen assumir tasques de més responsabilitat. La implantació d'un salari mínim per als becaris és una reivindicació que, en molts països europeus, cada vegada ressona amb més força.

ME'N VAIG DE FESTA

L'alcohol

L'alcohol té un paper essencial en la nostra cultura des del neolític, i només els països en què la religió té un pes molt gran —Iran o Aràbia Saudita— han estat capaços de prohibir-lo eficaçment. És, doncs, per aquest bagatge de segles que els comportaments derivats del consum de begudes com el vi i la cervesa vénen més determinats pels factors socials i culturals que no pas per les pròpies accions químiques de l'etanol. És a dir, mentre que en països com Itàlia i França —on pràcticament no hi ha cap àpat que es desenvolupi sense un got de vi i no hi ha cap negoci o celebració que es tanqui sense un brindis— els problemes ocasionats directament per l'alcohol són relativament moderats, en països nòrdics com Islàndia i Finlàndia els traumes socials generats pels licors d'alta graduació formen part de les grans preocupacions nacionals. La mitjana actual de consum a tot el món és de 6,1 litres d'alcohol pur per persona, una xifra triplicada per Moldàvia, el país més bevedor.

Calendaris del món

Al món hi ha al voltant d'una quarantena de calendaris. Alguns es basen en el cicle solar i d'altres en el lunar. També n'hi ha que segueixen tots dos astres. El més conegut de tots és el calendari gregorià, establert l'any 1582 pel Papa Gregori XIII i emprat de manera oficial a tot el món per la seva elevada eficàcia: només cal fer una correcció d'un dia cada 3.300 anys. En altres països i cultures, el temps es mesura a partir de paràmetres diferents. És el cas del calendari xinès (lunisolar), el calendari hebreu (lunisolar) o el calendari musulmà (lunar), entre d'altres. Al llarg de la història han existit calendaris —l'egipci, l'hel·lènic, el romà— que, per raons diverses, s'han deixat d'utilitzar o han quedat obsolets. Finalment, alguns grans esdeveniments històrics, com la Revolució Francesa o la Revolució Soviètica, també han donat lloc a calendaris propis.

Després de la festa

I després de la festa... la ressaca. Un malestar general del cos que, vés per on, afecta més les dones que els homes i amb tants remeis per combatre-ho com es vulguin. Des de sopa bullida amb tripes a Romania i l'arengada en escabetx a Alemanya fins a la *cañita* de cervesa que es proposa a Espanya o l'habitual Bloody Mary de molts altres països. Mètodes, tots ells, sense aval científic i que no eviten, per exemple, que les pèrdues econòmiques als Estats Units per culpa d'haver-se passat de frenada amb l'alcohol (en forma de baixes laborals i descensos en la productivitat) siguin —segons el sorprenent estudi d'una revista científica— de 130.000 milions d'euros anuals. Val més, per tant, omplir com Déu mana l'estómac abans d'anar a dormir (a Catalunya és tradició acabar la festa amb una bona xocolata en xurros) i prendre nota de la lliçó que ens ensenya la naturalesa: si no ets immune a la ressaca (es calcula que el 23% de les persones ho són), val més que beguis amb moderació.

Comportaments grupals

Com percebrà a la primera qualsevol estudiant Erasmus, la manera com ens relacionem amb la resta estant de festa depèn en gran mesura del país d'on provenim. A favorit per unes condicions meteorològiques impensables al nord d'Europa, a Espanya –i, en menys mesura, a Catalunya– triomfa el *botellón*, reunió d'un o més grups de joves en places públiques on generalment només cal dur la teva pròpia *litrona* per integrar-se en una conversa a gran escala. Un tipus de gresca, aquest, amb certs paral·lelismes a Itàlia però impensable a Suècia i altres països nord-europeus, no únicament pel fred sinó també per la tipologia de colles: petites, formades habitualment per amics de l'escola i on tenir-hi més d'un interlocutor acostuma a ser una tasca que requereix molta paciència. De gran ajuda per fer sorgir noves amistats, sens dubte, poden ser les *biertisch*, aquelles taules allargassades de fusta alemanyes on grups que, al principi de la nit, ni es coneixien, acaben compartint cerveses, somriures i una mateixa conversa.

Nivells de soroll

El soroll sol ser, després del mal servei, el principal motiu de queixa dels clients d'un restaurant. Als Estats Units, amb un de cada tres establiments amb un nivell de decibels perjudicials per a les orelles, han obert recentment restaurants on és obligatori menjar en silenci. Al Regne Unit, cada cop existeixen més mesures per a una òptima adequació dels locals. I a l'Estat espanyol, farcit de manifestacions de cultura popular vinculades al soroll, es va impulsar l'any 2015 una campanya per conscienciar de la necessitat de no cridar en els restaurants. La creença que assegura que, en un grup d'alemanys, un parla i els altres escolten i, en un d'espanyols, tots parlen i cap escolta agafa tot el seu sentit en els bars. I així com en els països nòrdics els restaurants de *fast food* es poden confondre amb esglésies de tan fluixet com parlen els comensals, al sud d'Europa seguir el fil de tres o quatre converses simultànies mentre et prens un cafè no ha requerit mai tenir una oïda gaire fina. Sigui com sigui, la consciència del soroll és purament cultural. I el que, en alguns països, s'entén per "parlar fort", en d'altres amb prou feines es considerarà un xiuxiueig.

IDIOMES

Esriptura

L'escriptura, sistema de representació gràfica d'una llengua, és per a la humanitat una fita tan increïble que, fins i tot, la seva aparició marca la frontera entre prehistòria i història. Actualment, al món, se'n coneixen més de 200 tipus, amb un predomini rotund de l'alfabet llatí —en grau menor, el ciríl·lic i l'àrab— i amb sistemes realment complexos com el japonès, basat en ideogrames (se'n necessiten saber almenys 2.000, per exemple, per llegir premsa amb normalitat). Entre les escriptures més emergents n'hi ha una d'abreujada a la qual ja se li ha penjat l'etiqueta de ser l'esperanto dels adolescents. Es tracta de l'escriptura SMS —o llenguatge xat—, convertida en un dels més grans senyals d'identitat dels joves de l'última dècada i, alhora, en una severa prova de foc per als acadèmics de la llengua.

False friends

Alerta! A qui, fet una sopa, demani en una farmàcia anglesa un medicament per al *constipation* li donaran una capsula de laxants. I qui proclami amb orgull que la seva dona s'ha quedat *embarrassed*, més que pel nom que li posaran al nen o a la nena, li preguntaran què carai ha fet perquè ella estigui tan avergonyida. Són els *false friends*, paraules —normalment— amb arrels llatines comunes que, en dos idiomes distints, tenen una aparença i una pronunciació força semblants, però un significat radicalment diferent. Aquestes situacions de confusió idiomàtica, sobretot arran de la pel·lícula de Sofia Coppola, també es titllen sovint de *Lost in translation*. Els *false friends* originen a diari escenes realment esperpèntiques però, segurament, són el preu inevitable a pagar en l'aprenentatge de qualsevol llengua. De *false friends*, n'hi ha d'inofensius i graciosos, però també un bon grapat que us duen de ple al més cruel dels ridículs.

Parlants multilingües

Tot i que a Europa es parli un nombre de llengües deu vegades inferior al d'Àfrica o Àsia i que a Internet dotze llengües copsin el 90% dels continguts, la diversitat lingüística del nostre planeta atresora unes xifres de vertigen. Existeixen, segons es calcula, 6.000 llengües, però la seva distribució arreu del territori és profundament desigual. A Papua Nova Guinea —el lloc del món, junt amb Indonèsia, amb més riquesa lingüística—, per exemple, es parlen tres vegades més llengües que en tot el conjunt d'Europa (832 davant 260), i el 96% de les llengües de la Terra són parlades només pel 4% de la població. I, encara que sembli propi d'una pel·lícula d'exploradors, hi ha 46 llengües que només les parla... una persona. Més que marejar-se per aquest ball de llengües, convé recordar els grans beneficis que la ciència adjudica al fet de dominar dos o més idiomes: els infants bilingües disposen

d'una major capacitat de concentració, i el coneixement de llengües sol ser l'antídot perfecte per a malalties vinculades a la vellesa com la demència senil.

Una llengua, una visió del món

Cada llengua expressa una visió concreta del món. Totes són igual d'importantes i necessàries. I preservar-ne la diversitat hauria de ser un objectiu ineludible per a la humanitat. En uns temps d'homogeneïtzació lingüística en què, tanmateix, es parlen a les grans ciutats més llengües que mai, és bo prendre consciència que *llepafils* i *torracollons* són, t'hi posis com t'hi posis, paraules intraduïbles; que, per molts paral·lelismes que s'hi vulguin buscar, el *saudade* és un estat melancòlic que només portuguesos o gallecs podran comprendre amb exactitud; i que, en finès, hi ha 40 paraules per descriure l'estat de la neu. Que cada llengua, finalment, expressa un imaginari particular que permet ordenar i anomenar tot allò que ens envolta és una idea que queda clara quan se'ns diu que en gal·lès un *glas wen* és un somriure fals; que aquells acudits que de tan dolents fan riure, a Indonèsia en diuen *jayus*; i que, a Itàlia, els *slampadato* són els addictes a les sessions de bronzejat.

Topònims

Sabíeu que Los Angeles, inicialment, era El Pueblo de Nuestra Señora la Reina de los Angeles del Río de Porciúncula? I que el nom complet de Bangkok, en tai, és una paraula de 185 caràcters que deixa els cèlebres topònims gal·lesos pràcticament al nivell d'un monosíl·lab? Buscar noms de llocs curiosos o divertits (a Catalunya, el poble de Gratallops o el Sot de Matamonges, entre tants d'altres) pot resultar, sens dubte, un exercici altament recreatiu, però en el fascinant món de la toponímia res és perquè sí. Els topònims revelen informació sobre l'entorn i esdeveniments passats d'un territori i formen part inqüestionable del nostre patrimoni. I, sense adonar-nos-en, els trobem reflectits constantment durant el dia, ja sigui saludant un amic que de cognom es diu *Sevilla* o *Vallès*, dubtant a l'hora de sopar entre un *frankfurt* (ciutat alemanya) o un bon tall d'*Emmental* (regió suïssa) o rematant la nit amb una copa de *bourbon* (comtat de Kentucky) i un bon brindis amb *champagne* (regió de França).

CULTURA

Versió original subtitulada

La pel·lícula... doblada o subtitulada? Segons uns, llegir un text sobreposat a la pantalla desvia l'atenció. Segons els altres, el doblatge atempta contra la feina dels actors. Va ser amb l'arribada del cinema sonor, durant els anys 20 i 30 del segle passat (quan en alguns països, cal recordar-ho, encara hi havia milers de persones que no sabien llegir) que cada país va posicionar-se. A Europa, des d'aleshores, impera la versió original subtitulada (VOS), però el doblatge és el pa de cada dia a Itàlia, Alemanya i l'Estat espanyol, que en aquells temps de reafirmacions nacionals van voler remarcar la seva identitat. A Catalunya, la indústria del doblatge mou una part molt important dels 30.000 treballadors que es dediquen a aquest sector a tot l'Estat. El fet, però, que els països amb millor domini de llengües estrangeres —Dinamarca, Finlàndia, Holanda, Noruega i Suècia— siguin precisament els que van optar per la versió original ha incitat els països “dobladors” a fomentar el plurilingüisme amb diverses mesures en benefici de la VOS tant en els cinemes com en les televisions.

El valor social de la música

La història ha demostrat que la música té capacitat d'influir en l'ésser humà en tots els àmbits: biològic, fisiològic, psicològic, intel·lectual, espiritual i, evidentment, social. Des de l'antiga Grècia —quan ja s'assumia que la música podia facilitar l'harmonia social però, també, incitar actes d'agressió i desordre— fins als nostres dies, la música ha estat un element determinant per construir identitats tant personals com col·lectives. Assassinats com els del cantautor xilè Víctor Jara (perpetrat el 1973 per la dictadura de Pinochet) o el compositor i agitador sindical Joe Hill (dictaminat per un tribunal d'Utah l'any 1915) evidencien que el “poder” mai no ha subestimat el potencial de les cançons com a motor de canvi. Avui, la responsabilitat social que han de tenir els músics més famosos i, per tant, amb major influència sobre la gent, és un debat candent.

Descàrregues il·legals

El turment més dolorós que s'infligeix a les indústries culturals es diu pirateria. És el nom que rep el consum no autoritzat de productes culturals amb drets d'autor, i a l'Estat espanyol (el cinquè del món que més continguts de procedència occidental pirateja, per darrere només del Brasil, Itàlia, els Estats Units i Rússia) fa temps que ha posat contra les cordes els sectors del cine, la música, els videojocs i els llibres. L'absència de mesures eficaces per combatre-ho, l'escut del “ho fa tothom” i la convicció que un disc i un DVD són cars però un gintònic —o una *tablet*— no ha fet perdre centenars de milers de llocs de treball a una indústria, la cultural, que aporta a l'Estat un gens menyspreable 4% del producte interior brut. Tal com advertia, però, l'Observatori Mundial de la Lluita contra la Pi-

rateria de la UNESCO, les conseqüències de les descàrregues il·legals no són només econòmiques: els pirates s'interessen quasi exclusivament per les grans produccions de Hollywood o els discos més populars, i això repercuteix en contra de la diversitat de les expressions culturals.

El valor cultural de la puntualitat

Als Estats Units, el temps són diners. A l'Àfrica, en canvi, on el temps no és mai el que més compta, hi ha una dita que afirma que els africans no esperen el temps, sinó que és el temps qui espera els africans. La puntualitat, així doncs, és un concepte amb més o menys importància segons la cultura. A l'Amèrica Llatina, on de ben segur estarien d'acord amb una frase de l'escriptor Evelyn Waugh que assegura que "la puntualitat és la virtut dels avorrits", els retards comporten milers de milions de pèrdues en les seves economies. A Europa, catalans, espanyols, portuguesos i italians són els que es prenen els horaris més a la lleugera. I a Filipines encara es recorda quan, l'any 1997, el president Fidel Ramos va impulsar una Setmana de la Puntualitat per fer variar els costums locals... i va arribar per inaugurar-la una hora tard! En el bàndol oposat, Alemanya, el Japó, Suïssa i Finlàndia, països on arribar a l'hora és el mínim que pots fer per mostrar respecte i on els horaris de tren, per exemple, es compleixen amb rotunda precisió.

Vida al parc

Les arts, per als parcs, són de gran utilitat per revitalitzar-se. I els parcs, per a les arts, poden convertir-se en l'espai perfecte on conquerir nous públics. Des que, a mitjan segle XIX, les bandes militars van començar a amenitzar les tardes als pulmons verds dels grans conglomerats urbans dels EUA, la música, el teatre, la dansa, l'art o el circ han trobat en els parcs un aliat. A Terrassa, milers de ciutadans comparteixen cada any un pícnic amb l'excusa d'escoltar bon jazz. A Viena, la Filharmònica ofereix cada estiu un concert gratuït als jardins del Palau Schönbrunn. A Amsterdam, les representacions teatrals d'estiu al Vondelpark són sempre de primera línia. I a Nova York, el Central Park és des del 1954 escenari cada estiu d'obres de Shakespeare amb actors de reconegut prestigi. D'exemples, per fortuna, n'hi ha a cabassos, perquè els parcs, per a les ciutats, ja han deixat de ser només espais perfectes per trobar-se, divertir-se o relaxar-se, sinó, també, per impregnar-se de cultura.

Vides diferents

A final del 2011, una aplicació anomenada *La Loteria de la Vida*, ideada per la ONG Save the Children, va fer que centenars de milers d'internautes prenguessin consciència del fet que, si tornéssim a néixer, la possibilitat de fer-ho en el mateix lloc seria molt i molt remota. Calia, simplement, fer girar una ruleta per adonar-se que, en cas d'arribar al món, per exemple, a l'Índia, tindríem un 39 % de possibilitats de no saber ni escriure ni llegir i un 47 % de contraure matrimoni per obligació en edat infantil. I que, en cas de fer-ho a Birmània, Uganda o el Congo, correríem el risc de ser reclutats com a nens soldat. Al món cada dia neixen 360.000 infants. Els més afortunats, conclouïa l'informe, ho fan a Suècia, on gairebé tots gaudeixen d'una bona salut i educació. Els que menys, a Somàlia, on un de cada sis nens mor abans de complir els cinc anys, un 70 % no té accés a aigua potable i només un de cada tres va a escola.

Low cost

Sorgit als EUA durant la dècada dels 70 però àmpliament estès a Europa els anys 90 (i a Àsia i Oceania coincidint amb el canvi de segle), el *low cost* ha canviat en un temps rècord els nostres hàbits viatgers. En el cas d'Europa, la creació d'un mercat únic i les noves formes de vida sorgides de l'estat del benestar, així com un procés desregulador del sector de l'aviació, han permès, per exemple, que 183 milions de passatgers s'enlaïressin l'any passat a Europa gràcies als vols barats. El *modus operandi* de les companyies és simple: com menys serveis hagin d'oferir (àpats durant el viatge, imprimir bitllets o facturar maletes), més econòmic serà volar. Propostes recents com la de fer pagar un *plus* als passatgers amb sobrepès, cobrar per anar al lavabo o, fins i tot, fer viatjar de peu a qui vulgui el bitllet més barat (idees, bàsicament, de la irlandesa Ryanair), fan plantejar tanmateix quins són els límits de la cultura del *low cost*.

Formes alternatives d'allotjament

Tot i que puguin semblar modes passatgeres sorgides de la crisi, la proliferació de noves formes d'allotjar-se fa pensar en un triomf del turisme sostenible i personalitzat. Estem en l'era del *couch-surfing* (un servei d'hospitalitat en línia que ja ofereix prop d'un milió de sofàs de cases particulars on dormir de franc en 200 països) i el més "tradicional" intercanvi de pis, una modalitat que a Catalunya creix un 30 % cada any i que, amb la consigna que intercanviar-se el pis és intercanviar-se també la confiança, permet dormir en un pis al Marais de París o de l'Avenida de Mayo de Buenos Aires al mateix temps que els seus inquilins passen la nit a casa nostra. L'oferta, però, és més àmplia: granges que ofereixen allotjament a canvi d'un petit cop de mà; gent que, més que

oferir un llit, convida el viatger a un bon àpat al seu menjador, i comunitats de *postcrossing*, ja per reblar el clau, que impulsen l'intercanvi de postals amb gent de tot el món per tal de viatjar... sense moure's del sofà.

Marcats pel clima

D'ençà que l'home de les cavernes, per combatre el fred, va començar a abrigar-se amb pells dels animals que havia caçat, l'ésser humà ha tingut la necessitat de vestir-se i desvestir-se. Des dels abrics amb pell de foca i pèls d'ós cosits amb tendons que utilitzen els esquimals fins a les robes fines de cotó que ens recomanaran utilitzar si mai anem de viatge a l'Amazones, existeix pràcticament una vestimenta per a cada clima diferent. En països de molt fred, res d'absurds debats estètics: la meitat de la calor corporal es perd pel cap i, per tant, val més posar-se un barret. Què tal un *ushanka* (resistent barret rus amb peces per cobrir-se les orelles) o un *chullo* (la cèlebre gorra de llana d'alpaca que es posen als Andes)? Per a les cames, res com el *modus operandi* dels lapons: una primera capa amb *long johns*, una segona de roba tèrmica i una tercera amb roba d'esquí. En països de calor, roba de textura natural i tonalitat clara que eviti, sobretot en zones tropicals com el Brasil o l'Índia, fer feliços els mosquits. I també –com fan en tants països d'Àfrica– turbants i vestits amplis que ens permetin deixar una agraïda capa d'aire entre la roba i el cos.

Fer fotos

La tecnologia digital i els mòbils han redimensionat la fotografia de viatges. Si, abans, les fotografies d'un rodet eren limitades i més valia pensar-s'ho dos cops abans de fer clic, el món digital empeny els turistes a documentar cada detall dels seus viatges. Hi ha, però, turistes que fan fotos (són comptats, siguin del país que siguin, els que marxen de viatge sense una càmera a la maleta) i turistes *japonesos* que fan fotos. Defensors dels pals de *selfie* en uns temps en què, aquests, apareixien en llibres "d'instruments inútils", els japonesos no tenen contrincants en el camp de la fotografia de viatges. I, tot i que són moltes les teories que miren d'explicar aquesta fal·lera, caldria no menystenir l'estatus que significa, per a una cultura en què l'adquisició d'estatus és determinant, haver-se fotografiat davant la Torre Eiffel o cruspint-se un gelat a la Fontana di Trevi. Tot i que no hi ha cultures, en el món desenvolupat, per a les quals fer fotografies sigui tabú, és bo tenir en compte –especialment en països musulmans– que hi ha imatges que més val no fotografiar.

VIDA SOCIAL

Tribus urbanes

Heavies, punks, gòtics, *pijos*, *emos*, *perroflautas*, *hipsters*, *skins*, *mods*... Són uns quants exemples d'aquests grups de joves amb un conjunt de comportaments i posicionaments estètics diferenciats de la cultura dominant que, des de mitjan segle passat, tenen un paper cabdal per a l'antropologia i sociologia, i que des de l'any 1990, arran del llibre *El temps de les tribus*, de Michel Maffesoli, anomenem *tribus urbanes*. Dècades després de l'auge dels *beatnicks* i dels *hippies*, i de pel·lícules icòniques com ara *West Side Story* i *Quadrophenia*, els videojocs i l'eclosió de xarxes socials han generat una revifalla de les subcultures. A les tribus citades, així doncs, hi podem afegir ara els *pokemons* (tota una moda a l'Amèrica Llatina, amb una visió positiva i desacomplexada de la vida), els *floggers* (uns malalts d'espais de trobada internauta com és el Fotolog) i els *frikis* (addictes a les noves tecnologies). Tots, immersos en aquesta recerca juvenil constant de la identitat perduda.

Roba reciclada

Actualment, una simple peça de vestir pot arribar a tenir més vides que un gat. I és que l'afany per reutilitzar pantalons, camises i jaquetes, així com la cada vegada més estesa fabricació de roba a partir del reciclatge, és ben viu gràcies a una confluència de raons mediambientals, econòmiques i de moda. Els *fashion* han "envaït" les botigues de segona mà (de gran tradició al Regne Unit i als EUA, on remenar en una *charity shop* ja té fins i tot una paraula pròpia: *thrifting*). Cada vegada més usuaris de Facebook i Twitter venen les pròpies samarretes usades penjant-ne una foto al seu compte. I dissenyadors com Gary Harvey criden a "una revolució ètica de la moda" amb vestits elaborats amb llaunes, plàstics i cartró. Si bé perduren dades com la que indica que, als EUA, les dones de classe mitjana només utilitzen una quarta part de la roba de l'armari, és cert també que la sostenibilitat ha arribat als emprovaradors i que el bagul de l'àvia, per a molts, torna a ser un racó a descobrir.

Totes les formes de l'amor

L'amor és el sentiment més universal i encara falta conèixer, segons els antropòlegs, un grup humà que no s'hagi organitzat en parelles o famílies. La majoria es regeixen pel sistema que permet a una persona aparellar-se amb diferents individus alhora, la poligàmia, fomentada sobretot en nacions islàmiques, en les quals, amb escasses excepcions, són els homes els qui tenen dret a tenir dues o més dones. La forma, tanmateix, més prevalent en el món occidental, especialment per la seva tradició judeocristiana, és la monogàmia (pràctica que restringeix el contacte sexual a una sola persona).

Només el 3% dels mamífers, però, són monògams, dada que porta molts estudiosos a qüestionar-se si aquest és realment l'estat natural de l'ésser humà i si, com deia Freud, tots som polígams reprimits. L'amor lliure, que entén el matrimoni com una forma d'esclavitud social; el poliamor, que fa possible una relació duradora amb diferents persones amb el ple consentiment de tots, i el sexe ocasional, que busca satisfer la tendència a experimentar de tot ésser humà, són tres exemples del més d'un miler de formes d'*estimar-se* estudiades.

Arreglar-se molt o poc

Les vicissituds de la vida moderna han fet que posar-se els millors vestits el cap de setmana (acció per a la qual, en català, existeix una paraula encisadora: *endiumenjar-se*) ja no sigui una qüestió tan primordial com dècades enrere. Generalment més en pobles que en ciutats, i en unes regions més que en d'altres, a Europa encara hi ha indrets on n'hi ha prou amb observar la roba de la gent per saber en quin dia de la setmana estem. L'orgull d'un *señor andaluz* en un passeig matinal per Ronda o veure, a Romania –on la tradició de posar-se guapo, com en altres països de l'Est, s'arrossega des de fa molts segles– joves lluint el seu calçat *opinci* en la missa de diumenge són estampes encara prou comunes. Sigui en festiu o no, rànkings i enquestes continuen assenyalant els italians (especialment els homes), els francesos (sobretot les dones) i els suecs com els europeus amb més bon gust per vestir, i els polonesos, grecs i alemanys com els que el tenen pitjor.

Fer cua

L'origen de fer cua està intrínscament lligat al desenvolupament urbà i industrial, amb la qual cosa els anglesos en són uns veritables pioners. I tot i que, com es posa en relleu cada estiu al Torneig de Wimbledon, l'educació amb què es posen en fila els *brits*, un rere l'altre, és admirable, els japonesos –que, just després del tsunami del 2011, van mantenir un ordre insòlit per comprar comestibles– i, molt especialment, els canadencs els disputen l'honor de saber fer les cues més civilitzades del planeta. Tot el contrari que a l'Índia, on aglutinar-se caòticament cap a l'objectiu sol ser comú; els països africans, per als quals saltar-se una cua, més que una falta de respecte, és fruit de la seva particular manera d'entendre el temps, i la Xina, on es va instaurar durant els Jocs Olímpics del 2008 un “Dia de les cues” mensual per prendre consciència sobre el mal costum. A Tailàndia, finalment, per guardar un lloc n'hi ha prou a deixar-hi les sandàlies, a l'est d'Europa hi ha qui et reservarà la plaça a canvi d'unes monedes i, en països com Catalunya, només cal demanar-ho si us plau a qui tinguis davant.